

AGENT WERNER

Et Bidrag til Thisted Bys Personalhistorie

Ved HENRY E. PEDERSEN.

Ignatius William Werner.

EN AF DE MÆND, der i det 19. Aarhundrede igennem mere end 50 Aar var med til at præge Udviklingen i Thisted, var Købmand og Agent I. W. Werner, der paa flere Omraader var en initiativrig og driftig Mand.

Ignatius William Werner var født paa Fyn, men kom som Barn med Forældrene til Norge, hvorfra han senere drog til Aalborg. Fra denne By kom han til Thisted, hvor han i Midten af December 1827 løste Borgerskab og etablerede sig som Manufakturhandler. Werner var da 27 Aar gammel, og det ligger nær at antage, at han i Aalborg har haft Beskæftigelse hos en af de Manufakturhandlere, der ved de store Krammarkeder i Thisted mødte frem og fra Telte falbød deres Varer til de markedssøgende. Ved en saadan Lejlighed har Werner sikkert set, at der i Thisted var Chancer for en Mand i hans Branche.

Paa den Tid fandtes der ikke nogen egentlig Manufakturhandel i Thisted, og ud over de faa gængse Alenvarer, der var at faa til Købs i Byens mange og store Købmandsgaarde, var man paa disse Strøg henvist til at forsyne sig med Klædevarer, naar de store Aalborg-Købmænd mødte op til Krammarkederne og falbød deres righoldige Udvalg af Manufakturvarer, der spændte fra de mere almindelige Ting til de fineste Silkestoffer og hvad der var Mode i hine Tider. Ved disse Krammarkeder slog

Aalborg-Købmændene deres Telte op paa Store Torv, og sammen med alle mulige andre Handlende og Haandværkere fra selve Byen, der ogsaa rejste deres Boder ved slige Lejligheder, har det hele sikkert udgjort et broget og indbydende Skue, der nok kunde stimulere Købelysten hos Byens Borgere og Oplandets Beboere, der sædvanligvis mødte talrigt til disse Markeder.

Hvor i Byen Købmand Werner etablerede sin første Handel vides ikke, men allerede efter et halvt Aars Forløb erhvervede han en Ejendom paa Store Torv, hvor han købte Købmand Grønlunds Gaard (det nuværende Hotel "Royal"), og heri indrettede han sin Manufakturhandel. Købmand Werner har forstaaet Betydningen af at have sin Forretning liggende i Byens Centrum, og tillige indrettede han sin nyerhvervede Ejendom paa en saadan Maade, at der her blev Plads til endnu to Forretninger. Og samtidig med, at Werner flyttede til sin nye Butik den 1. Maj 1828, aabnede Vinhandler Nisson og Boghandler og Bogbinder Mühlendorff deres Forretninger i "Kjøbmand Werners Gaard", hvortil de flyttede fra andre Pladser i Byen.

Samfærdselsforholdene til og fra Thisted var paa dette Tidspunkt meget primitive, der var lange Tidsrum mellem Pakkepostforbindelserne til andre Købstæder, og Skibsfarten paa Udlandet var usikker og langsom. De

Handlende, der ønskede at se Varerne, før de købte dem, maatte derfor selv drage til de fremmede Handelspladser. Købmand Werner, der hurtigt havde faaet en stor Forretning, vilde selv besøge sine Indkøb og satte sig derfor en Gang eller to om Aaret i Hestevogn og drog sønderud ad Jylland gennem Hertugdømmerne til Hamborg, Lübeck og andre Byer i Tyskland, hvor han kunde gøre sine Forretninger. En saadan Rejse, der frem og tilbage varede flere Uger, var forbundet med store Besværligheder, og man forstaaer udmærket, at Werner gennem den stedlige Avis søgte at skaffe sig Rejseledsagere til disse Ture, der ellers kunde være kedsommelige.

Kun godt og vel to Aar efter, at Købmand Werner havde slaaet sig ned i Thisted, fik Borgerne her det første Bevis paa denne Mands vidtstrakte Foretagsomhed, idet han nemlig i Begyndelsen af 1830 indrettede Byens første Hotel i sin Gaard paa Store Torv. Det var noget ganske nyt for Thisted; men Werner, der var kommet fra større Forhold, viste her et Initiativ, som ingen i Byen før havde været i Besiddelse af. I en Bekendtgørelse i Byens Avis "Den nordcimbriske Tilskuer" for 12. Januar 1830 bekendtgjorde Byfogden:

"At Købmand Werner her i Thisted er forundt Kongelig allernaadigst Bevilling til at drive Gjæstgiverie i hans iboende Gaard, beliggende paa denne Bys store Torv, og at Reisende som ankomme hertil Byen, fra nu af hos ham kan erholde Logis og Beværtning, det bliver herved til Efterretning for alle Vedkommende, bekendtgjort. *Lützhoft.*"

Op i Forbindelse med denne Kundgørelse meddelte Købmand Werner:

"Da Undertegnede nu, som en Følge af foranførte, har oprettet et Gjæstgiverie her i Byen, hvor Fremmede og Reisende fra Landet mod moderat Betaling kunne blive beværtede, saa har jeg herved den Ære at bringe samme til offentlig Kundskab, og skal det stedse være mit Formaal at søge at vinde de Gjæsters Tilfredshed, som ville bære mig med deres Besøg.
W. Werner.

Men Werner opgav ikke sin Manufakturhandel af den Grund. Tværtimod udvidede han sin Handel her til ikke blot at forhandle, hvad man nu henregner til denne Branche, men Forretningen havde blandt andet en Afdeling for Fodtøj, hvor særlig Damestøvler spillede en fremtrædende Rolle. Ved Siden af dette var Werner Opkøber af "alle Slags vilde Skind" og var desuden Repræsentant i Gravstene for Stenhugger Thomas Kjær i Aalborg, og naar hertil kom, at han desuden solgte Vin direkte til Forbrugere og modtog Bestilling paa Patent-Gødning fra Grosserer J. Ovens Fabrik i København, vil man forstaa, at han drev en omfattende Handelsvirksomhed paa en bred Basis.

Efter at Købmand Werner sikkert selv havde været Deltager i Aalborg-Købmændenes Handel i Thisted, blev disse nu for ham ikke velsete Konkurrenter, der dog ikke saadan uden videre kunde slaas ud. Werner var ikke af den Natur, der reklamerede ret meget for sine Varer gennem Avisen, og det var muligvis heller ikke nødvendigt i hine Tider, men naar Aalborg-Købmændene begyndte at meddele Byens og Oplandets Beboere, at de indtraf til det

forestaaende Marked, var det nødvendigt for Werner at minde om, at ogsaa han førte de gængse og mere moderne Varer til Priser, der kunde maale sig i Konkurrencen med andre Handlende.

Ogsaa i sin Hotelvirksomhed fik I. W. Werner Konkurrence, men denne var af mere lokal Karakter. Werner havde jo et Privilegium paa Hotelvirksomhed, hvorfor han i Byens Avis i 1837 gjorde opmærksom paa, at "de her i Byen, som hidtil har modtaget Reisende i Logi, maa jeg herved anmode for Fremtiden ikke at befatte sig dermed, da de i modsat Fald maa finde sig i Følgerne". Efter hvad der fortælles, var de Bekvemmeligheder, Werner havde at byde sine overnattende Gæster, tre smaa Kamre i Bygningens Loftetage, og dette kunde jo muligvis være Aarsagen til, at der søgtes Logi andre Steder i Byen. Imidlertid blev Werners Hotelvirksomhed ikke af særlig lang Varighed, thi 1846 meddelte han "formedelst anden Beslutning", at med Udgangen af Juli Maaned ophørte han med at drive Gæstgiveri.

Manufakturforretningen var den Virksomhed, Werner holdt fast ved gennem de fleste Aar, og dette til Trods for, at der hurtigt dukkede flere Butikker frem af lignende Art. 1829 grundlagdes saaledes Manufakturfirmaet J. G. Brinkmann, der gennem 100 Aar var blandt de førende indenfor dette Fag. Denne Forretning var ligeledes beliggende paa Store Torv, men ogsaa i Storegade og Vestergade blev der i 30erne og 40erne etableret flere Manufakturforretninger, og skønt Werner havde mange forskellige Jern i Ilden, har Manufakturhandelen dog sikkert haft hans største Kærlighed. Jævnligt drog han til Tyskland for at gøre Opkøb, og i 1842 ser vi saaledes, at han som den første i Thisted foranstalter et aarligt Udsalg. Han bekendtgør dette ved at meddele, at han lige er kommet hjem fra sin aarlige Indkøbstur, og for nu at faa Plads til de nye Varer vil han give sine Kunder Lejlighed til at foretage billige Indkøb af det tilstedeværende Varelager.

I 1842 erholdt Werner kongeligt Privilegium til at anlægge og drive et Farveri og Presseri, i hvilken han modtog til Farvning alle Slags Stoffer og Garner, og kort Tid herefter anlagde han et Bomuldsvæveri, hvilket ikke tidligere havde været kendt i Thisted. Hvor stor denne Virksomhed var, har vi intet Kendskab til, men der blev blandt andet antaget 3-4 Læredrenge til Væveriet. I Forbindelse med Indretningen af disse Virksomheder i Gaarden paa Store Torv opførte Købmand Werner en Sal i Bygningen i Torvegade, og den blev herved afhjulpet et længe følt Savn for Byens Borgere, der ellers i de fleste Tilfælde tidligere havde været henvist til at leje Raadhussalen, der var det eneste større Lokale, hvor der kunde afholdes Sammenkomster, Auktioner og lignende.

Op og netop i disse Aar i Begyndelsen af Fyrreerne opførte Werner et stort Brændevinsbrænderi paa Munkevej (det nuværende Thisted Dampmølle), og han flyttede senere til en Ejendom paa Hjørnet af Korsgade og Munkevej, hvorfra han kun havde et kort Stykke Vej til sine store Foretagende, hvor der, naar Tilvirkningen af Brændevin var paa sit højeste, daglig blev anvendt 25 Tdr. Kartofler og 2-3 Tdr. Malt til Fremstillingen af dette Produkt. Werners Brændevin forhandlede frisk fra Fad i en

Beværtning, der som et Slags Forhus til Brænderiet var beliggende ud mod Strandgade, og hvor Søren Buch stod ved Skænken. Men det var selvfølgelig kun en mindre Del af Produktionen, der blev omsat her. Langt den største Del videresolgt til Byen og Oplandet, hvor det dog kneb noget at konkurrere med den stærkere Aalborg-Brændeivin. I Tilslutning til Brændeivins-Brænderiet holdt Werner en Del af Aaret en anselig Studeflok, som han købte om Efteraaret og Vinteren igennem fedede med det varme Spøl, der blev tilbage ved Brændeivins-Fremstillingen, og hvoraf en Del ogsaa solgtes til Omegnens Landbrugsbrugere. I 1856 foretoges en større Udvidelse af Brænderiet, hvorved der skulde opnaas et bedre Produkt, og Werner fonaanstaltede i den Anledning et regulært Udsalg forskellige Steder i Byen, hvor man kunde købe den 8 Grader stærke Brændeivin for 21 Skilling pr. Pot i Ankre og 22 Skilling pr. Pot i løst Maal.

Stadig udvidede Købmand Werner sit Virkeomraade. Saaledes forpagtede han i 1848 "Kronens Mark", der var beliggende Nord for Byen. Disse Markjorder, som var en kongelig Gave til Byen, laa dengang udyrket hen og benyttedes for det meste kun til militær Mønstringsplads. Nu forpagtede Werner det mere end 200 Tdr. Land store Areal for et Tidsrum af 25 Aar mod en aarlig Afgift af 360 Rigsdaler og lod her opføre ret anselige Avlsbygninger, hvorimod der ikke blev opført noget Stuehus, idet man nøjedes med i en af Bygningerne at indrette Plads til Beboelse. Senere blev Gaarden købt af Jens Boesen, der var Førstemand hos Grosserer Kr. Jacobsen ("Kræn Skud").

Købmand I. W. Werner, der efter en Del Virkeaar i Thisted var blevet udnævnt til Agent, fejrede 1877 sit 50-aarige Borgerjubilæum, ved hvilken Lejlighed han blandt andet udnævntes til Æresmedlem af Thisted Handelsstandsforening. Han havde da et Par Aar tidligere taget Ophold paa Gaarden "Wilhelmsborg", 3 km udenfor Byen, men hørende under Købstadens Markjorder. Ved Køb af forskellige Jordstykker, blandt andet et Areal, der tilhørte Thisted Fattiggaard, udvidede Werner denne Gaard betydeligt og opførte her den nuværende anselige Hovedbygning, hvor han førte en ret stor Husholdning. Hertil kom, at Werner ved Køb fra Jomfru Resen erhvervede den store Eng ved Thisted Plantage. Dette Engstykke blev almindeligvis kun benyttet til Høslæt, men var dog en enkelt Dag om Sommeren det samlende Midtpunkt for en stor Del af Byens Borgere. Werner holdt paa "Wilhelmsborg" en Besætning, hvis Størrelse Aaret rundt talte 80 Malkekøer og 12-14 Heste, med et Folkehold, der foruden Forvalter talte 4-5 Karle, hvortil kom en Mejeriforvalter og flere Malkepiger. Og en Gang om Sommeren var det Werners Lyst at præsentere Thisted-Borgerne for den store Besætning. Paa en dertil egnet Dag blev samtlige 80 Malkekøer ledsaget af Gaardens store Folkehold med Mejeriforvalteren i Spidsen og Malkepigerne med deres Remedier paa Vogne ført til

Werners Eng gennem Nørregade. Det var et stort Optog og et festligt Skue for Byens Borgere at overvære - og midt i det hele kunde man finde den smilende Werner, der slet ikke var ked af den Opsigt, han paa denne Maade vakte.

Selvsagt blev en Mand som Agent Werner ikke fri for at blive benyttet i det Offentliges Tjeneste, og gennem 18 Aar fra 1844 til 1862 var han Medlem af Kommunalbestyrelsen i Thisted, hvor hans rige Evner paa mange Maader kom Byens Styrelse tilgode og hvor han var en betydelig Arbejdskraft. Ligeledes var Werner en af de mest fremtrædende i Arbejdet for Anlæg af en Telegraflinie fra Thisted til Nykøbing og videre sydpaa, og han var tillige i Ledelsen for det Selskab, der en Tid i Midten af det 19. Aarhundrede drev Dampskibsforbindelse mellem Thisted og Aalborg med Dampskibet "Hebe".

Ignatius William Werner, der var født Aar 1800, døde den 7. Oktober 1882. Werner havde da tilbragt 55 Aar eller to Trediedele af sit Liv i Thisted og havde ydet en stor Medvirkning ved den Udvikling, Byen var gennemgaaet i Løbet af dette Tidsrum. Faa Aar efter Werners Ankomst til Thisted var Havnen blevet anlagt, hvilket havde medført et stort Opsving for Sejladsen paa Byen, hvortil der efterhaanden blev hjemmehørende en anselig Sejl- og Dampskibsflaade. Mens Werner levede i Thisted, havde Danmark i 1848 og 1864 været i Krig, og ved den sidste Lejlighed blev Thisted i 14 Dage besat af fremmede Tropper. Og netop det Aar, hvor Agent Werner døde, havde han i Maj Maaned overværet Aabningen af den nyanlagte Jernbane fra Thisted til Struer. Et Værk, hvis Betydning for Byen han sikkert har været fuldt klar over, men en Bane, som sikkert først og fremmest havde hans største Interesse derved, at en af hans to Sønner havde været ledende Ingeniør for Strækningen fra Thisted til Hurup. Man kan sige, at samtidig med Agent Werners Død afsluttedes et begivenhedsrigt Afsnit af Thistedes Historie, og symbolsk synes det næsten at være, at faa Dage efter Werners Død afholdtes det sidste Krammarked i Thisted - denne Form for Marked, der uden Tvivl har ført Werner til Thisted og som han igennem mange Aar selv kom til at tage Konkurrencen op imod. Ogsaa paa dette Omraade varsledes en ny Tid for Købstaden. En af Thistedes driftigste Handelsmænd og en aargammel Tradition var ikke mere.

(Historisk Årbog for Thisted amt 1941, side 108-117)